

iz Drage Bašćanske (Velnić), Krasa (Duda) i Omišlja (Žuvić). Četvorica su svjetovni svećenici (Bolonić, Polonijo M., Valković, Žuvić), petorica redovnici-franjevci (Brusić, Duda, Matanić, Polonijo B. i Velnić), petorica sveučilišni profesori, odnosno profesori Visokih bogoslovskih škola u rangu bogoslovskog fakulteta (Duda, Matanić, Valković, Velnić i Žuvić).

Mihovil Bolonić

ČASOPIS »BAŠKA« U PRAGU (1913—14)

Emil Geistlich, direktor »Narodne politike« u Pragu prije i za vrijeme I svjetskog rata, otkrio je Bašku kao mjesto prikladno za turizam, pa je proveo u Češkoj opsežnu propagandnu, reklamu i publicitet o Baški, izdavao godišnje prospekte, štampao oglase, anonse itd. Među ostalima izdavao je u Pragu godine 1913/14. beletristički časopis »Baška« s člancima, pjesmama, slikama i zagonetkama («Baška», vlasnik i izdavač Emil Geistlich, Praha, Václavské náměstí 21. List uručen prijateljima gesla: »Z pokoje rovnou do moře«. [Iz sobe ravno u more]. Urednik Karel Kadner).

Izašlo je u svemu 9 brojeva tog časopisa, i to god. 1913. sedam brojeva, a god. 1914. dva broja. Kako je turistički razvoj Baške započeo god. 1910, ima taj časopis označenu godinu 1913. kao IV sezonu, a godinu 1914. kao V sezonu kupališnog života u Baški.

1913, broj 1.

U 1. broju daje uredništvo »naš program i uvodnu riječ«. U toj uvodnoj riječi uredništvo ističe da želi ići »uvijek naprijed« i da taj put naprijed završava u »slavenskom moru«, na korist češku i hrvatsku. List će biti — veli uredništvo — prava kronika kupališnih gostiju, njihovih doživljaja i uspomena na Bašku, i to svih onih koji su prijatelji gesla »Z pokoje rovnou do moře«. Uz tu uvodnu riječ nalazi se u prvom broju i članak dr Zdenke Čermakove, općinskog liječnika u Baški, o *Uspomenama na godinu 1910. kao prvu godinu boravka u Baški*. U tom članku opisuje Čermakova kako je bila pozvana od obitelji Geistlichovih u Bašku, koja se čudno umiješala kao sudbina u njezin život. Isprva je mislila da će tu izdržati mjesec dana, a konačno je izdržala cijeli svoj život. Opisuje svoje prve korake u učenju hrvatskog jezika, kao i svoje prvo ordiniranje u Baški, koje nije bilo bez komičnih situacija i krivog razumijevanja riječi (»horka kava« kao »gorka kava« umjesto »topla kava«). Konačno je Čermakova postala općinski liječnik u Baški i danas počiva na bašćanskom groblju sv. Ivana.

Svoje uspomene na Bašku opisuje i Jan Malat u članku: *Z mych vzpominek na Novou Bašku*, u kojem govori o putu parobrodom iz Rijeke do Baške, kad su zbog bure skoro svi trpjeli od morske bolesti. Dnevni red kupanja i šetnje u Baški izmjenjuju se s njegovim opažanjem o izletu iz Rijeke i svadbi u Baški. Pisac osobito ističe staroslavensku službu božju u Baški, koja ga se naročito ugodno dojmila.

I dr Čenek Ježdík piše o svojim uspomenama pod naslovom: *Moje dojmy z Bašky*. On se osobito zadržava na radu općinskog liječnika dr Zdenke Čermakov koja je svoju liječničku brigu posvetila higijenskim prilikama u Baški i uspjela odstraniti mnoge zaostale običaje u zdravstvenom pogledu.

Ruženka Koldovska Čtrnacta u svojem članku: *Moje baščanska siesta* uspoređuje svoje ljetovanje u Senigalli u Italiji s ljetovanjem u Baški. Umjesto ukočenosti i dosade u tom talijanskom mjestu, u Baški vlada jednostavnost i sloboda koja povoljno djeluje na raspoloženje kupališnih gostiju.

Zanimljiv opis navodi Antonin Kala u članku: *Do Bašky na kole*, u kojem opisuje svoje putovanje biciklom od Omišlja, Punta i Vrbnika do Baške. Lutao je biciklom po otoku dok nije sav umoran i zablaćen pronašao hotel »Bašku« u Baški. Učenik Stanislav Strachota piše svoju školsku zadaću o Baški, a Petar Skalický u članku: *Společenský život u hotelu*, opširno opisuje svoje uspomene na Bašku i društveni život u hotelu »Baški«. On govori o ugodnom, slobodnom i nevezanom životu kupališnih gostiju preko dana, na kupanju, šetnji, izletima, igri, a naročito ističe slogu i bratstvo Hrvata i Čeha u Baški, te završava: »Bili smo među svojima! To je bilo češko-hrvatsko društvo u kojem su se Česi i Hrvati osjećali kao svoji.«

Jan Vrbka u napisu *Stinobora* opisuje igru Mjeseca i oblaka na nebu u Baški i neobične prilike koje su se tom zgodom pojavljivale nad baščanskim horizontom. Iz tih se crteža vidi kako je češke kupališne goste zanimalo sve što se ticalo Baške.

Na slikama u ovom broju časopisa »Baška« nalazi se među ostalima i nutrina crkve Majke Božje Goričke kraj Baške i slika baščanskog ribara kao reprodukcije akvarela akad. slikara Fratiška Soukupa.

1913, broj 2.

Ovaj broj počinje zanimljivim člankom dra Jozefa Jakubeca dvorskog liječnika kneza lichtensteinskoga, koji je doznao za Bašku i odlučio se da dođe u to mjesto zbog svojeg teškog reumatizma. Na putu parobrodom preplašio ga je goli krš otoka, tako da je mislio da u Baški mora biti kao u paklu, dok se nije uvjerio da je Baška »rajski kutić«, pogotovo onda kad se uspio riješiti svoga reumatizma.

Slične dojmove nalazimo u članku sveučilišnog profesora Vladimira Andrejeviča Franceva na ruskom jeziku: *Prvni Rus v českých lazniach na Bašce*; njega je također Baška ispočetka odbijala, a kasnije ju je zavolio. Međutim, prema postojećim podacima treba napomenuti da je prvi Rus bio u Baški već godine 1841, kako nam to navodi, također na ruskom jeziku, u broju 9. ovog časopisa iz godine 1914.

Albina Peterova u članku: *Jak jsme se meli v Bašce* spominje visoke krevete u baščanskim privatnim kućama, na koje je njezin sinčić skakao gimnastičkim skokom, kao i drvene kapke na prozorima zbog kojih su dugo spavali jer je u sobi vladala potpuna tama. Inače za Bašku nije potrebna velika garderoba, nego samo »tri pětikilove baličky«, a dječak je bio cijeli dan u majici i kupaćim gaćicama.

Dnevnik Zdenke Čermak pod naslovom: »*Neco ze zapisniku*« opisuje njezin boravak u Baški zimi, gdje ordinira kao općinski liječnik. Zanimljiv je njezin opis ženidbe jednog udovca u Baški, zatim plesa u »Hrvatskoj čitaonici« u Baški, narodnih običaja u mesopustu i konačno izmjene zimske bure i sunčanih dana zimi u Baški.

Jan Maly u svojem napisu *Take s troškou do mlyna* ponavlja već poznati i opisani put čeških gostiju iz Trsta preko Lošinja i Raba do Baške. Milostivoj gospođi V. ostao je u neugodnoj uspomeni prijevoz čamcem po burnom moru do paroboda »Frankopan«, pa ona ne bi to htjela ponoviti »ani za milion«. No autor nato odvrća: »Inu, uvidime, milostiva pani. Na shledanou!«

Od slika u ovom broju treba spomenuti sliku baščanskih starica koje predu vunu na preslicu i sliku Nikole Dorčića, učesnika pomorske bitke pod Visom god. 1866, s natpisom: »Holandanin ili Baščanin?« Broj završava zagonetkama koje su većinom posvećene Baški.

1913. broj 3.

Ovaj broj počinje člankom dra Vojtecha Viteka: *Moře a nervy*, u kojem opisuje najnoviju metodu liječenja živaca — polaskom na more, jer tu djeluje u prvom redu promjena mjesta, »pogled na more koji odvraća pozornost sa sebe i zanosi dušu u slobodniji prostor.« Tu je na prvom mjestu Baška, koja pruža ljudima mir. Tko želi otpočiniti, neka pođe u Bašku, jer ga priroda tamo liječi i izliječi. To je liječenje prirodnim elementom — morem.

Drugi članak piše Anežka Noriškova: *Nešto o tetici Baški*. U članku spominje pok. Anu Geistlichovu, suprugu Emila Geistlicha, i njihovu kćerku Aničku koja još živi u Pragu kao udova iz pok. Dra Havlika, Autorica hvali boravak u Baški, koji joj je donio zdravlje. František Prokopec piše svoje *Vzpomínky* na Bašku, hvali baščanski pejzaž, u kom svaki slikar može naći zahvalne motive za svoj rad, a češki slikar Karel Štroff našao je kao svoj model baščanskog ribara Pepića Karlića i portretirao ga na vječna vremena.

Osobit hvalospjev Baški daje članak Juliusa Friča: *Naše zastavka v Nove Bašce*, koji Bašku naziva »prvich češkyh lazenskyh mist na Adrii« i ističe kupanje, šetnje, jelo, piće i društvo u Baški. Svoje avanturističko putovanje iz Češke preko Trsta, Lošinja i Raba do Baške ponavlja i Jan Dolabal u članku: *Jak jsem cestoval do Bašky*. Na tom putu najinteresantnija je zadnja etapa, put kočijom iz Krka do Baške. Članak završava da je »tako putovao do Baške, a teškim se srcem od nje rastajao, jer je to mjesto gdje čovjek upoznaje sama sebe«.

Posebni kutić »Učme se chorvatsky« donosi jednu pjesmicu od Rikarda Katalinića Jeretova kao i jednu šalu iz »Mladog Hrvata«, koji je izlazio u Opatiji u redakciji Viktora Čara Emina. Katalinićeva je pjesmica reminiscencija na savezništvo balkanskih naroda za vrijeme balkanskih ratova god. 1912/13. Ovaj broj lista završava zagonetkama, većinom o Baški.

Od slika u ovom broju treba spomenuti sliku općinskog odbora u Baški, fotografiju otočića Prvića sa svjetionikom, sliku Drage Baške, Stare Baške i Punta, fotografiju crkvice sv. Dunata nedaleko Punta, i to originalnu bez kasnijih nadogradnji, više motiva iz Baške i slika s kupanja.

1913. broj 4.

Nakon kratkih uspomena Miloslave Karpasove: *Moje sladke vzpomínky na Bašku* javlja se ponovno dr Jozef Jakubec, koji je pisao u 2. broju, i sada opisuje u članku *Po družie v Bašce* svoj ponovni boravak u Baški. On veli: »Svatko tko dolazi u Bašku sa željom da bi popravio svoje narušeno zdravlje i svoje oslabljene živce, može to postići u kratko vrijeme za idealnog vremena koje ovdje vlada.«

Dr Vojtech Vitek nastavlja svoj članak iz 3. broja: *Moře a nervy* u kojem spominje migrenu, želučanu bolest, očne bolesti, te njihovo uspješno liječenje na moru koje obiluje radiumom. Dr Zdenka Čermakova, koja marljivo ordinira u Baški i okolici kao općinski liječnik, opisuje svoje vizite do Stare Baške. To je potpuno izolirano mjesto na obronku kamenog brda s druge strane Bašanske drage, koje je u ono doba živjelo potpuno primitivnim životom i koje je tada po prvi put doživjelo dolazak liječnika u selo.

Njezin opis dočarava sve poteškoće polaska i povratka po kamenu putu, preko »staza i bogaza.«

Emanuel Wimmer čudi se u članku *Černa kava* crnoj kavi što ju je pio kapetan broda Ungaro-Croate, kojim se on vozio od Raba do Baške. To je bilo za nj novo piće koje je upoznao na našem jugu. »Unrokop« piše šaljivi članak o »ratu« između hotela »Baške« i kupališta kao veseloj igri na žalu i u moru. List donosi brojne zagonetke, a od slika najvažnije su one koje opisuju dolazak bečkog ministra češke narodnosti Dra Otokara Trnke koji je te godine pohodio Bašku.

1913. broj 5.

Ovaj broj počinje člankom glasovitog praškog filologa dra Jozefa Vajsa: *Služby boží v Bašce v jazyce staroslovanskem*. Autor opisuje borbu za slavenski jezik u službi božjoj, odluke rimskih papa o tome, kao i područje na kojem se upotrebljavala slavenska služba božja. Ističe kako će češki gosti u baščanskoj crkvi razumjeti riječi svećenika s oltara, odgovore vjernika i navodi Očenaš na staroslavenskom jeziku. Uz članak objavljena je i slika »Baščanskih ili Premudinih listića« sa primjerima glagoljice na prijelazu iz okrugle na uglatu, kao i otisak jedne stranice glagoljskog misala.

Važan je članak dra M. Remeša *Geologicke pomery Bašky a bližih okoli* o geologiji Baške i okolice. To je jedan od vrlo rijetkih priloga koji su objavljeni a odnose se na geološku strukturu naših jadranskih otoka. Iz njega vidimo da su brda oko Baške izgrađena od krednog vapnenca, a među njima se pruža plodna pruga tercijera, i to iz formacije eocena. Najmlađi je sloj naplavina diluvija, koju su nanijele tekućice.

Dr Zdenka Čermakova prati narodne običaje u Baški, te u članku o krstikama u Baški *Křtiny v Bašce* daje lijep prikaz narodnih običaja spojenih s tim vjerskim obredom. U članku tumači Česima što su to baščanske »frite«, kako se priprema suhi bakalar i »panada«, što je sve bilo spojeno s čašćenjem kumova prigodom krstitaka. Usporedbu između Baške i gradića Krka daje Antonin Lissal u članku: *Z Bašky do Veglie (?)*, u kojem opisuje svoj izlet iz Baške preko Treskavca do gradića Krka. Neobično je što autor stalno upotrebljava talijanske nazive za mjesta na otoku. Krk mu se nije svidio, pa je društvo bilo sretno kad se iz Krka moglo parobrodom vratiti u Bašku, jer »všude je dobre, na Bašce nejlip!«

I ovaj broj časopisa donosi nekoliko anegdota iz »Mladog Hrvata«, niz zagonetaka i oglas novele Miloša Čtrnacteho *Pod jižnim nebem*, čija se radnja događa u Baški, posebno u villi »Ivki« Mata P. Dorčića. Među slikama ima ovaj broj snimke tijelovske procesije u Baški, kapelicu sv. Mihočila i nutrinu spilje »Škuljice« nedaleko Baške.

1913. broj 6

U ovom broju stoji na prvom mjestu članak dr O. Reyttta s hrvatskim naslovom: *Kako su me u Baški vjenčali?*, u kojem opisuje kako je u Baški našao zaručnicu, u toj Baški koja je »kus čiste slovanského raj«, tu je sve »slovanske, i Pan Buh« kojemu se u starodrevnoj crkvi molimo na slavenskom jeziku. U napisu *Ma prvni cesta do sveta* govori Marie Tinterova o putu u Bašku i o boravku u tom mjestu. »U Baški teče vrijeme kao voda. Navečer čekali smo na Mjesec koji se pomalja nad impozantnim gorjem Velebita... Kad sam se oprostila s Baškom, svratila sam se još u Opatiju, Bled, Gastein, ali najljepše uspomene vezuju me uz Bašku.«

Prvo češko vjenčanje u Baški spominje Jozef Finger u članku: *Baška panenska*, kad se u Baški vječao pan P. i udovica pani K. u mjesnoj župnoj crkvi, a kumovi su bili baščanski učitelj i kapelan. »Boravak u Baški

je za Čeha i Slavena uopće vrlo ugodan... i tu se svaki Čeh osjeća kao kod kuće«. Kućna drugarica gospođe »Doktorice« Božena Blahavcova spominje u članku: »Zdravo, živili, na shledanou« svoj prvi boravak zimi i ljeti u Baški. Zimi ze bura tresla njihovom malom nastambom, a ljeti je bio užitak kupati se u baščanskom moru. Zato kliče Baški: »Zdravo, živili« i opet »na shledanou« (do viđenja)!«.

Zanimljiva opažanja o Bosni navodi Jozef Wiesner u članku *Bosnou do Bašky*. On opisuje Hrvate, Srbe i muslimane u Bosni, spominje kadiju i hodžu, opisuje mujezina na minaretu, dakle sav život koji je za nj bio stran i egzotičan. Putovao je iz Češke preko Beča, Pešte, Zagreba, Sunje, Bihaća na Plitvička jezera, zatim preko Otočca i Senja do Baške.

I ovaj broj donosi niz zagonetaka, a među slikama proslavu narodnog blagdana u Baški, kao i sliku baščanskih djevojaka s legendom da »od pogibije velikog kneza (?) Frankopana u 18. stoljeću (?) Baščani nose crninu!

1913. broj 7

U ovom broju završava članak Jozefa Wiesnera: *Bosnou do Bašky*, koji ističe da »nigdje nema tako čiste morske vode kao u Baški, obala je uvijek čista i suha, a ima u Baški i drveća kao i sunca.« Zato se pisac na kraju pita: »A idemo li na more radi nečeg drugoga?« J. Vrbka piše članak s dva podnaslova: U prvom dijelu *Baščansky sport*, opisuje kako je strastveni pristaša kuglanja i kako je u Baški imao prilike da igra »na boće«, što je u neku ruku slična igra kao i kuglanje u drugim krajevima, iako se u pojedinim stvarima razlikuje od kuglanja. U drugom dijelu članka *Lacine vino* autor pjeva hvalospjev odličnom baščanskom vinu koje je uz to i jeftino.

Urednik lista »Baška« Karel Kadner u članku: *Eldorado turistiky* donosi razgovor s drom Jindřichom Štemberkom, koji tvrdi da Baška ima sve prednosti da se razvije u pravo slavensko kupalište na Jadranu. U Baški se može kupati od 6. svibnja do 6. rujna, a planinari nalaze u Baški svoj pravi Eldorado.

Članak *Kouzlo Bašky (Čar Baške)* od Františka Jaroša ističe da pisac »pozna cijelu dalmatinsku obalu i veći dio Istre, ali Baška ima toliko prednosti da je podiže nad sva ostala kupališta. Tu dišete gorski i morski zrak, kupate se u kristalno čistom moru- a sam hotel »Baška« smješten je na onom mjestu zaliva gdje morska vod nije ničim onečišćena. Snažni Velebit izgleda kao stražar našeg pobratimstva s Hrvatima.«

I na kraju ovog broja nalaze se brojne zagonetke, a od slika je karakteristična slika »Sokola« u Baški, kao i slika baščanskog ribara na ribarenju na žalu.

1914. broj 8.

Donesen je članak *Ribarsky sport v Bašce*, u kojem u I dijelu Eduard Kačirek, a u II dijelu Emanuel Wimmer opisuju lov na jegulje (ugore) u Baški, i to na mjestu gdje se »Mala rika« ulijeva u more. Lov je uvijek obilan, a ulovljeni ugori putuju uvijek u kuhinju »pani Geistlicheve« u hotelu »Baška«.

F. Souchanek mijenja geslo Emila Geistlichea »Z pokoje rovnou do moře« u geslo »S obaly do obalu«, jer je na baščanskom suncu ispekao noge. Isto tako vlasnika ville »Ivke«. M. P. Dorčića mijenja u »matku Maria Pia Dorčić« i tako završava svoj članak pun šale i humora. Iza toga slijedi na poljskom jeziku, pisan članak dr Krise Brunona: *Z baskanskiego wybrzeza*, u kojem opisuje Bašku i njezinu okolinu, hvali boravak i hranu u Baški, ističe prednosti privatnih kuća u Baški, a naročitim superlativom opisuje

kupanje u Baški. Neobično je samo to što naša mjesta većinom naziva talijanskim imenima.

U ovom se broju nalazi nova rubrika »Mistni zpravy« (mjesne vijesti), u kojoj se govori o prodiranju češkog jezika u Bašku, a javlja se i vijest da je zaslugom g. ministra dra Otokara Trnke, koji je god. 1913. posjetio Bašku, odobrena gradnja novog mola u Baški. Zagonetaka u ovom broju nema, a među fotografijama treba spomenuti sliku »patuljka« Petra Dujmovića iz Jurandvora.

1914. broj 9.

Ovaj broj donosi završetak članka Dra Krise Brunona: *Z bas-kanskiego wybrzeza* na poljskom jeziku, u kojem autor podrobno opisuje prometne veze s Baškom i opet — što je neobično — zaključuje članak datumom »Besca nuova, 6. sierpnia ...« navodeći ime Baške na talijanskom jeziku. Drugi je članak na ruskom jeziku, u kojem se navodi da su ruski slavisti J. J. Sreznevskij i P. Preis još godine 1841. boravili u Baški. Članak je zapravo izvještaj slavista Sreznevskoga svojoj matici (Slavenskom institutu) u Petrogradu.

Ludmila Jarošova u članku: *Baško — na shledanou* kori mnoge Čehe koji svoje kritiziraju, a samo tuđe im imponira. Kupuju tuđu robu i posjećuju tuđa kupališta. A Baška je kao stvorena za nas, i mi možemo biti zadovoljni što smo našli svoj kutić na plavom Jadranu, gdje možemo živjeti po češku kao kod kuće. Članak A. Rečkove: *Po třetí v Bašce* spominje ponovnu odluku autorice i njezina muža da posjete Bašku. Ona zaključuje svoj napis toplom željom da bi svima Baška ostala mjestom idealnog kupanja, uzornog društvenog života, slavenske uzajamnosti i uspomene na ugodno provedeno vrijeme.

Ovom broju bila je priložena trobojna reprodukcija slikara-samouka Fr. Prokopce »Tip baščanskog ribara« po originalu Karla Štroffa. Među slikama donosi ovaj broj fotografiju Franje Katarinića, ravnajućeg učitelja i predsjednika kupališnog društva u Baški. Interesantna je fotografija »Magarci pred asentnom komisijom«.

Uredništvo obećava na kraju ovog broja da će ostali obilni materijal članka i fotografija donijeti u narednim brojevima »Baške«. No, sudbina je odlučila drukčije. Krajem srpnja 1914. došlo je do mobilizacije, započeo je prvi svjetski rat, i broj 9. bio je posljednji broj »Baške«.

Izašlo je, dakle, devet brojeva časopisa »Baška«. Danas ta edecija predstavlja bibliofilsku rijetkost. Časopis se još može naći kod nasljednika izdavača Emila Geistlichea u Pragu, a tek poneki broj u pojedinim kućama koje su se u ono doba bavile prometom stranaca u Baški.

Vinko Dorčić

VJESNIK HISTORIJSKIH ARHIVA U RIJECI I PAZINU (SV. XIV, GOD. 1969)

U Rijeci je godine 1969. izašao XIV svezak Vjesnika historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu. To je stručni arhivistički časopis, koji izlazi još od godine 1953. i koji u prvom redu ima zadatak da objavljuje odabranu dokumentarnu građu o pojedinim važnijim problemima iz povijesti Istre, Hrvatskog primorja, sjeverojadranskih otoka i Gorskog kotara. No, Vjesnik se ne ograničava samo na objavljivanje izvorne dokumentarne građe, nego objav-

KRČKI ZBORNÍK

2

**KRK
1971**

KRČKI ZBORNIK

POVIJESNOG DRUŠTVA OTOKA KRKA
PODRUŽNICE POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE

SVEZAK 2

Urednički odbor:

dr BRANKO FUČIĆ
PETAR STRČIĆ (glavni urednik)
RIKARD ŽIC
RUDOLF ŽIC

Ovaj je svezak uredio:

PETAR STRČIĆ

Slika na koricama: MILA KUMBATOVIĆ (Motiv grba Omišlja)